

Economisch - Statistische Berichten

46e JAARGANG - 14 JUNI 1961 - No. 2290

Reisdeviezen

R. MEES & ZONEN

Rotterdam

BANKIERS EN ASSURANTIE - MAKELAARS

Bagage- en ongevallenverzekeringen

Wat eist de verkoopleider?
Correspondentie-standing, als visite-
kaartje voor ons bedrijf.

KO 1045-5

Wat eist de inkoper?
Economische schrijfmachinebehoef-
heden, teneinde het Inkoop-budget
niet te overschrijden.

Wat eist de secretaresse?
Héél bescheiden: resultaat van haar
tikwerk, omdat een waarderend woord
ook wat waard is!

Wat is de logische consequentie?
Elke schrijfmachine voorzien van
Kartro-Everlasting-inkten, onge-
vevenaard in levensduur en voor
ongeevenaarde correspondentie-
standing!

N.V. Kartro, Kloveniersburgwal 47 Amsterdam. Tel. 020 - 22.33.44

M.A.B. n.v.
K. C. SLIJK

Schiedamsevest 44 d - Rotterdam-1
Tel. 010 - 11 91 11 (2 lijnen)

*M*akelaars in onroerende goederen.
Vertrouwensopdrachten.

*A*ministraties voor Verenigingen
van Eigenaren (Appartementenwet)

*B*emiddeling bij aan- en verkoop
van appartementen (horizontale
verkoop). Specialisten sedert 1951.

★ TAXATIES bij aan- en verkoop,
voor successieaangiften, enz.

★ HYPOTHEKEN

GRATIS op aanvraag beschikbaar:
"M.A.B. n.v.-Nieuws" - ons maandblad, waarin
regelmatig aantrekkelijke aanbiedingen volledig
omschreven worden opgenomen.

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van de
Stichting Het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-6.
Telefoon redactie: (010 of 01800) 5 29 39. Administratie:
(010 of 01800) 3 80 40. Giro 8408.

Privé-adres redacteur-secretaris: Drs. A. de Wit, Sleedoorn-
laan 17, Rotterdam-12, tel. (010 of 01800) 18 36 32.

Bankiers: R. Mees en Zonen, Rotterdam. Banque de Com-
merce, Koninklijk Plein 6, Brussel, postcheque-rekening
260.34.

Redactie-adres voor België: Dr. J. Geluck, Zwijnaardse Steen-
weg 357, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-6.
Abonnementsprijs: franco per post, voor Nederland en de
Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f. 29,—, overige landen
f. 31,— per jaar (België en Luxemburg B.fr. 400).
Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts
worden beëindigd per ultimo van een kalenderjaar.

Losse exemplaren van dit nummer 75 ct.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Postkantoor
Westzeedijk, Rotterdam-6.

Advertenties: Alle correspondentie betreffende advertenties
te richten aan de N.V. Koninklijke Nederl. Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam, tel. (010
of 01800) 6 93 00, toestel 1 of 3.

Advertentie-tarief f. 0,36 per mm. Contract-tarieven op aan-
vraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten”
f. 0,72 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt
zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van
redenen te weigeren.

Industrieel klimaat

Bij het aan de orde stellen van de economische gevolgen van de snelle uitbreiding van het aantal landgenoten wordt veelal de wenselijkheid van een verdere industrialisering benadrukt, waartoe dan het vereiste „klimaat” gecreëerd dient te worden. In de terminologie van Menno ter Braak kan de term „industrieel klimaat” dan ook tot de „handwoorden” worden gerekend. En ook dit handwoord gaat vergezeld van een vage, zwevende notie van de aangeduide begripsinhoud.

Een bevredigende definiëring van het begrip industrieel klimaat moet als van meer dan van enkel esthetisch belang worden geacht. Hierdoor kan namelijk vooral een beter inzicht worden verkregen in de te volgen industrialisatiepolitiek. Een poging hiertoe is onlangs door Prof. Dr. P. J. Bouman ondernomen in een samenbundeling van zes studiën¹⁾. Bij de aanvang van zijn boek geeft hij van het industrieel klimaat de volgende voorlopige definitie: „het complex van factoren, dat binnen een sociale structuur bevordelijk is voor opkomst, behoud of uitbreiding van industrie”.

Bij de uitwerking hiervan knoopt de auteur aan bij de dieptesociologie van Gurvitch, waarin de maatschappij in een aantal geledingen wordt onderscheiden. Na het fotografisch waar te nemen geografische vlak (fabrieken, wegen enz.) volgen de andere geledingen in successievelijke afname van waarneembaarheid en tastbaarheid, nl. organisaties en organisatievormen (bijv. vennootschappen); bevolkingseigenschappen zoals intelligentie, technische belangstelling en groepsverband; dieper gefundeerde zeden en gewoonten en tenslotte de onbewuste gevoelswaarden (regionale gebondenheid enz.). Prof. Bouman houdt zich in hoofdzaak bezig met de „diepe.e” sociologische en culturele geledingen. Hiermede tracht hij een tegenwicht te geven tegen de veelvuldige technische en economische benadering, waarbij de auteur met name Rostows groeifasen behandelt.

Alvorens het industrieelklimaat te beschouwen binnen het kader van de sociale en culturele ontwikkeling, onderzoekt de auteur een aantal industrievestigingen, die geleid hebben tot de opkomst van dit klimaat. Bij een vergelijking van de mislukte vestiging van de katoenindustrie te Leiden in de jaren dertig van de vorige eeuw met de geslaagde vestigingen in Twente stelt de auteur dat werkloosheid en goedkope arbeid niet steeds aan industrievestiging ten

goede komen. Armoede kan namelijk de psychische en lichamelijke eigenschappen in ernstige mate beschadigen.

Wel van doorslaggevend belang bleek de aanwezigheid van een arbeidsethos, welke gepaard ging met natuurlijke intelligentie en openheid voor technische veranderingen. Een doelmatige aanwending hiervan geschiedde o.a. door Stork en Philips met hun lange-termijnpolitiek in het sociaal-culturele vlak. Tot deze politiek behoorde vooral onderwijs en sociale zorg. Het „rendement” hiervan werd geleverd door een kwalitatieve verbetering van de arbeiders en door een continuïteit van de arbeidsvoorziening. De verbetering van het „woonklimaat” door o.a. recreatiemogelijkheden, culturele voorzieningen en ruime keus van onderwijsmogelijkheden voor kinderen bevorderde het aantrekken van specialisten (hoger kantoorpersoneel, ingenieurs enz.) uit het Westen des lands.

Na een uitvoerige beschouwing over de aanpassing aan de industrialisatiesfeer, besluit Prof. Bouman de eerste studie van zijn bundel met enkele opmerkingen over het gewenste industrialisatiebeleid. Hierbij besteedt hij vooral aandacht aan de regionale industrialisering in ons land. Geconstateerd wordt dat de op dit gebied actieve plattelandsbestuurders veelal weinig oog hebben voor de vereiste grootscheepse sociaal-culturele planning.

Alle voorbeelden van opvallend snelle industriële vooruitgang worden volgens de auteur aangetroffen in bestaande industriegebieden of bij grootscheepse vestiging van filiaalbedrijven door machtige concerns. Ook t.a.v. de schepping van een industrieel klimaat komt hij tot deze conclusie: wél succes in Geleen, Arnhem, Velzen, Emmen, Stadskanaal, Delfzijl of Drachten, doch niet in de verspreide, door de Overheid aangewezen, kernen, waar nieuwe kleine bedrijven werden gevestigd.

De Nederlandse Overheid toont in de laatste industrialisatienota alleen in het technisch-economisch vlak een brede visie. Industriële expansie is echter niet alleen een zaak van kapitaal, techniek en bevolkingsdichtheid. Nodig is ook een industrieel klimaat ten behoeve van een bevolking met een goede vakkennis en met een gevoel van behaaglijkheid in de industriële sfeer. Alleen dan verkrijgt men een regelmatig arbeidsvoorziening, welke met een gedifferentieerde beroepsstructuur en binding aan het bedrijf de industriële levenskracht kenmerken. Het hiertoe vereiste beleid wordt door de auteur o.a. op het niveau van de onderneming nader uitgewerkt. In een volgend artikel hopen wij hieraan enige aandacht te besteden.

M. H.

¹⁾ Prof. Dr. P. J. Bouman: „Industrieel klimaat”, Van Gorcum & Comp. N.V., Assen 1961, 130 blz., f. 12,50.

INHOUD

	Blz.		Blz.
Industrieel klimaat, door Drs. M. Hart.....	595	Heeft de aardappeltermijnmarkt bestaansrecht?, door Drs. C. de Schipper.....	603
Het verval van de gemeentelijke zelfstandigheid, door J. Hasper.....	596	Beletsel voor de bezitsvorming, door Drs. C. P. d'Haans.....	605
Een regionaal vervoersonderzoek, door Dr. C. de Galan.....	599	Geld- en kapitaalmarkt, door Dr. C. D. Jongman..	607

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glasz; L. M. Koyck; H. W. Lambers; J. Tinbergen; J. R. Zuidema.
Redacteur-Secretaris: A. de Wit. Adjunct-Redacteur-Secretaris: M. Hart.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars;
J. van Tichelen; R. Van deputte; A. J. Vlerick.

De gemeentelijke zelfstandigheid is in verval geraakt: de gemeentebesturen mogen hun investerings-, belasting-, lening- en loonpolitiek noch zoveel andere financiële en niet-financiële zaken niet meer zelf bepalen. Dit heeft gevolgen voor het gehele bestuurlijke bestel: de bestuurders kunnen niet meer ter verantwoording worden geroepen, hetgeen niet alleen invloed heeft op de onderlinge verhoudingen: burgemeester, college van B. en W. en gemeenteraad, maar vooral ook op de verhouding tussen kiezer en gekozene. In vele gemeenten begint dit verval zich al te demonstreren. Er zijn bijv. gemeenteraden, waarin de politieke beschouwingen al achterwege worden gelaten, omdat er toch geen eigenlijke gemeentepolitiek meer is. Wij leven thans in een overgangstijd. De centralisatie gaat door en het algemene landsbelang zal zich blijven verzetten tegen een eigen vrije gemeentelijke loon- en financieringspolitiek. Het ziet er naar uit, dat de paradoxale toestand van de laatste fase: „autonomie bij gedogen”, voorlopig nog zal voortduren. Intussen zou kunnen worden nagegaan, welke positieve elementen kunnen schuilen in het creëren van grotere bestuurseenheden met eigen statuten en speciale banden met de centrale Regering.

Het verval van de gemeentelijke zelfstandigheid

Reeds vele jaren hoort men van plannen om de gemeentelijke financiële zelfstandigheid te herstellen. Dit herstel was het doel van de voorstellen van de Commissie-Oud. De Regering heeft haar rapport niet ten volle overgenomen. Gaf de commissie in overweging een Raad voor de Gemeente-financiën in het leven te roepen, waarin vertegenwoordigers van de gemeenten een besturende taak zouden verrichten, in het wetsontwerp is de raad adviserend geworden. Het gemeentefonds blijft gevoed uit de middelen die bij de wet worden toegestaan; de gemeenten hebben dus op de grootte van haar voornaamste inkomsten geen invloed. Bij de verdeling van de voor de totaliteit van de gemeenten beschikbaar komende bedragen, zal subjectiviteit zoveel mogelijk worden vermeden. Waar de nieuwe regeling niet mocht voldoen, zullen „verfijningen” plaatselijk uitkomst moeten brengen. Nieuw belastinggebied wordt nog niet toegewezen. De regeling, die thans bij de Eerste Kamer in behandeling is, zal geen aanleiding geven tot juichen; sommige gemeenten gaan vooruit, andere niet. Als vroeger zullen de eerste zwijgen, de tweede categorie zal hoorbaar klagen. De wet van 22 december 1933 tot steun aan noodlijdende gemeenten komt te vervallen; haar toepassing gaf steeds aanleiding tot revuel. De in voorbereiding genomen nadere reglementering, met name wat betreft de gemeentelijke investeringen, zal wel tegemoetkomen aan de grief, dat (te veel) per circulaire wordt geregeerd, doch de gemeenten blijven in hun voornaamste uitingen afhankelijk. Een zelfstandigheid, die reële verantwoordelijkheid meebrengt, zullen zij niet ervaren.

Nu behoeft men voor een behandeling van het onderwerp; het verval van de gemeentelijke financiële zelfstandigheid waarlijk geen buitengewone ledenvergadering van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten af te wachten. Dat onderwerp zal — evenals vroeger — enige malen per jaar vanzelf ter sprake komen zowel bij de behandeling van de begroting van Binnenlandse Zaken als van Financiën, en ook weer bij de behandeling van de begroting van het Gemeentefonds, en dat alles nog eens dubbel, nl. in beide kamers van de Staten-Generaal, eerst bij de schriftelijke voorbereiding van de openbare behandeling en dan bij de bespreking zelf. De discussie zal enige afwisseling tonen; er is een fijne nuance te bespeuren, want men is zich langzamerhand gaan wennen aan de „autonomie

nieuwe stijl”. Er is een nieuw begrip aan het groeien, waarvoor men nog geen naam heeft. Zolang die niet gevonden is, houdt men nog vast aan het oude woord. Het klinkt warm en vertrouwd, het is minder afstotend dan elke andere aanduiding, die men voor de nieuwe toestand zou moeten gebruiken.

Oude stijl.

Hoort men de vergrijsden in de gemeente-administratie spreken over de goede oude tijd, dan zien wij onwillekeurig enige parallel met de geschiedenis uit de Bijbel, waarin de murmurerende Joden op hun lange tocht door de woestijn gaan terugverlangen naar de vleespotten van Egypte: Hoe groter de afstand tot het land, waar zij uitgeleid waren, en hoe nijpender de bezwaren van de lange woestijntocht, hoe meer de kwade herinneringen aan de slavenarbeid gingen vervagen. Wel was het bakken van stenen zwaar werk geweest, wel had schraalhans in de keuken gestaan, maar er was tenslotte voor brood en vlees gezorgd. De grijze gemeente-autonomen denken aan het baanbrekende werk van 1900 tot zo ongeveer de tweede wereldoorlog op sociaal, economisch en educatief gebied. De grote steden gingen er trots op, dat zij de leiding hadden bij de regeling van de arbeidsvoorwaarden van het personeel, zij hadden hun eigen telefoon-, gas-, water- en elektriciteitsbedrijven, ja, de hoofdstad had een eigen universiteit en schouwburg. Ook andere gemeenten hadden blinkende paradepaarden. Maar met al die vooruitstrevende dingen gingen de belastingen omhoog en dit leidde tot een uittocht van welgestelden, waarvan de gevolgen zelfs met geen forensenbelasting meer te achterhalen waren. Toen, na de eerste wereldoorlog, de hoogconjunctuur weg-ebde en de werkloosheid toenam, deden de enorme uitkeringen aan degenen, die niet meer aan het arbeidsproces konden meedoen, de toen nog gezonde gemeentefinanciën wegteren. Dit kwam eigenlijk onverwacht omdat men gemeend had, dat een redelijke voorziening was getroffen om valide arbeiders een overbruggingsgeld uit te keren uit de toen reeds voor grote groepen gestichte werkloosheidskassen. Bij de sterke uitbreiding van de werkloosheid waren deze kassen spoedig uitgeput. De uitgetrokkenen moesten zich als van ouds wenden, in principe tot het kerkgenootschap waartoe zij

behoorden, of anders tot het burgerlijk armbestuur. Maar de kerkelijke diaconiën konden deze massale lasten ook niet meer dragen. Zij konden er zich trouwens op beroepen, dat deze valide arbeiders volgens de nieuwere inzichten niet meer als armlastigen mochten worden behandeld.

In grote lijnen ontwikkelden de gemeentefinanciën zich als volgt: in 1931 werd een wettelijke oplossing gevonden voor de technische zijde van de belastingmoeilijkheden; er werd een gemeentefonds gevormd, waarin o.a. werd gestort de opbrengst van de toen ingestelde gemeentefondsbelasting, die de plaatselijke hoofdelijke omslag verving. De gemeenten konden nu geen eigen gemeentelijke inkomstenbelasting meer heffen, met dien verstande, dat zij de bevoegdheid kregen op de door het Rijk ten behoeve van het gemeentefonds geheven gemeentefondsbelasting verandering te brengen in de classificatie alsmede opcenten te leggen, waarvan de baten rechtstreeks ten voordele van de betrokken gemeente zouden komen. Aldus zouden nog wel verschillen in belastingdruk blijven bestaan, maar gematigde; in ieder geval gingen de belastingeilanden in de grote belasting-oceaan ten onder. De inhoud van het gemeentefonds werd verdeeld volgens een sleutel, die wel niet voor alle gemeenten schatkamers ontsloot, maar die toch de deur opende voor zodanige inkomstenbronnen en middelen, dat de gemeenten nog van een zekere zelfstandigheid mochten spreken. De blijvende bezwaren van de vroegere wethouder van Amsterdam, Dr. Wibaut, gingen niet zozeer tegen de verdeling, als wel tegen de principiële afschaffing van de eigen middelenvoorziening met alle gevaar voor de autonomie, dat in het ontnemen van eigen middelen ligt.

Al spoedig kwam de eerste inbreuk op de toch al beperkte vrijheid om eigen opcenten op de gemeentefondsbelasting te heffen. Een deel werd afgenomen om de gelden te verkrijgen voor de oprichting van een werkloosheids subsidiefonds. Dit was, zakelijk gezien, niet onlogisch, want het fonds nam voor een groot deel de uitkeringen terzake van onvrijwillige werkloosheid van de gemeenten over, maar niettemin werd de opcentenbron op een hoger dan het gemeentefonds gelegen punt afgetapt en ging opnieuw een stukje zelfstandigheid verloren.

Dan gaat het onder de dalende conjunctuur steeds sneller bergaf. Het verval van de gemeentelijke zelfstandigheid is niet meer te stuiten, al waarschuwen alle schrijvers, al houdt de Vereniging van Nederlandse Gemeenten congressen, al bespreekt men de zaak in de Kamer en al doen alle opvolgende ministers blijken, dat zij heel goed weten waar het om gaat. Werkelijk te goeder trouw werden vele beloften afgelegd om, als het enigszins zou kunnen, de gemeentebesturen uit de nood te helpen, maar de omstandigheden werkten samen om het drama van het verval tot een fataal einde te brengen.

In de jaren dertig stonden de gemeenten niet alleen voor veel werkloosheid en voor groeiende armlastigheid, zij hadden nog andere tegenslagen in ontvangsten en uitgaven te verduren. Bloeiende gemeenten werden noodlijdend en er verscheen een wet op de noodlijdende gemeenten. Was noodlijdendheid vroeger zo'n beetje een schande, dat werd anders toen eerst een derde, later de helft en daarna zo ongeveer twee derde deel van de gemeenten in de een of andere graad van noodlijdendheid kwam te verkeren. Het Ministerie van Binnenlandse Zaken leek een groot ziekenhuis voor te saneren gemeentebegrotingen en men begrijpt, dat al dat gedokter van miniatuur-regeringscommissarissen de weg naar zelfstandigheid niet opende. De zgn. gesaneerde gemeenten voerden, dank zij bekwame protes-

ten tegen dit systeem, in het algemeen nog een betrekkelijk redelijk bestaan, ook al omdat de regeringsbemoeiingen erop gericht waren de verschillen tussen zelfstandige en afhankelijke gemeenten niet te groot te laten worden.

Tijdens de oorlog gevoelde de bezetter zich niet geroepen de zelfstandigheid der gemeenten te herstellen. Al spoedig werd besloten de belastingen aan de bron te heffen, d.w.z. een loonbelasting in te voeren als voorheffing van een algemene rijksinkomstenbelasting. Aangezien de particuliere werkgevers mede met de inning van deze voorheffing werden belast, en het niet mogelijk was die nieuwe belastingvaarders diverse tarieven voor gemeentelijke opcenten te doen toepassen, werd de gehele gemeentefondsbelasting afgeschaft. Na een overgangstoestand, waarin bepaalde door het Rijk geheven belastingen ten bate van het fonds werden gebracht, is later een vast percentage van de massa der rijksbelastingen aan het gemeentefonds toegevoerd.

Op zich zelf volkomen redelijk, maar niettemin ten nadele van de gemeenten moest van deze belofte worden afgeweken toen het Rijk voor bepaalde en specifieke landsbelangen (defensie) belastingen ging heffen. Niettemin was dit een inbreuk op het toegepaste systeem. Hoe langer deze toestand voortduurt, hoe moeilijker de afwijking te herstellen valt. Aangezien volgens een onjuist systeem werd gewerkt, gingen de gemeenten er steeds minder tegen op zien buitengewone uitkeringen uit het gemeentefonds te claimen. Zonder te willen zeggen, dat er opzet in het spel was, ontstond de gewoonte een tekort op de begroting te dekken met de sluitpost: extra-bijdrage uit het gemeentefonds. En omdat veelal aantoonbaar was, dat de uitkeringen onvoldoende waren en dat de tekorten buiten de wil of toedoen van de betrokken gemeente waren ontstaan, kon tegen deze houding moeilijk een verwijt naar voren worden gebracht. Het gevaar van deze toestand is echter, dat de normen gaan ontbreken om te beoordelen hoe groot een tekort zou kunnen zijn of in hoeverre het zou kunnen worden teruggebracht.

Het laatste bedrijf van het drama van het verval der gemeentelijke zelfstandigheid ligt nog vers in het geheugen: het verhinderen van de gemeenten om op de geld- en kapitaalmarkt te verschijnen, het consequent vernietigen van alle besluiten van gemeentebesturen, waarbij een eigen loonpolitiek wordt gevolgd; en het eisen van een voorafgaande bewilliging op uitgaven ten laste van de kapitaaldienst.

De gemeenten hebben natuurlijk bezwaar gemaakt en haar wapens zijn niet gering. De pers staat te harer beschikking en tribunes in gemeenteraad en Kamers der Staten-Generaal. Maar als de Kamers, zij het ook zelf meeprotesterende, zich bij de gang van zaken neerleggen, is er geen andere macht, die het roer kan omgooien. Trouwens, alle maatregelen hadden de bedoeling het algemene landsbelang te ontzien en veilig te stellen boven het gemeentebelang. Het kleinere gemeentebelang moest wijken.

Nieuwe stijl.

Met dat al zijn de gemeenten in de „nieuwe stijl” beland. Stellig bestaat er nog vrijheid in de besteding van gelden, maar zij is uiterst beperkt. Er is eigenlijk niet veel meer dan een administratieve vrijheid. De gemeenten zijn al zo in verval, dat er zijn, die zich in die toestand verheugen. Maar als regel zetten zij zich schrap tegen het verdere afglijden. Bijv. hiertegen, dat de gemeentepolitie eigenlijk nog maar wordt geduld; een burgemeester, die een eigen formatie of promotiegang zou willen doorvoeren,

wordt tot de orde geroepen. De Minister voor Maatschappelijk Werk behoeft zich slechts te verspreken of het heeft gevolgen, die de gemeenten niet meer in de hand kunnen houden. En nog afgezien van al het hier beschrevene, gaat de onderstroom van het algemene verschijnsel van de voortschrijdende centralisatie gewoon door.

Dat alles kan niet zonder invloed blijven. Er zijn nieuwe regels ontstaan — alleen nog maar niet bekrachtigd, doch zij behoren al tot de ongeschreven wetten — die de loop van de spectaculaire schijngevechten op het Binnenhof bepalen. Geharnaste strijders houden steekspelen, er zijn zandruiters en toeschouwers. Ieder weet, dat er niets ernstigs zal gebeuren. Althans niet zolang de spelregels in acht worden genomen. Daartoe behoort, dat de Minister van Binnenlandse Zaken — met zijn ambtgenoot van Financiën — ervoor zorgt, dat zijn ambtenaren gematigdheid betrachten bij de beoordeling van zgn. eigen gemeentelijke uitgaven en ontvangsten, en dat de leden van de Staten-Generaal, al of niet tevens burgemeester, secretaris, wethouder of raadslid, een zo groot mogelijke druk uitoefenen om de protesterende en murmurerende gemeenten een dragelijk en in ieder geval volkomen gewaarborgd bestaan te verzekeren. Er is allang geen sprake meer van, dat de gemeentelijke kredietwaardigheid wordt bepaald door de draagkracht der ingezetenen of het beleid der bestuurders. Door de afhankelijkheid ligt de financiële verantwoordelijkheid duidelijk niet meer bij de gemeentebesturen maar bij de rijksorganen, die gereed staan het in hen gestelde vertrouwen niet te beschamen.

Maar als de gemeentebesturen hun investeringspolitiek, belastingpolitiek, leningpolitiek en loonpolitiek niet zelf meer mogen bepalen, noch zoveel andere financiële en niet-financiële zaken, dan moet dat gevolgen hebben voor het gehele bestuurlijke bestel. De bestuurders kunnen niet meer ter verantwoording worden geroepen. Dat heeft niet alleen invloed op de onderlinge verhoudingen: burgemeester, college van burgemeester en wethouders, en gemeenteraad, maar vooral ook op de verhouding tussen kiezer en gekozene. Dit verval begint zich al in vele gemeenten te demonstreren. Er zijn gemeenteraden, waarin de politieke beschouwingen al achterwege worden gelaten, omdat er toch geen eigenlijke gemeentepolitiek meer is. Bij de zaken, die nog aan de gemeenten gelaten zijn, gaat het om wat meer en minder, om wenselijkheden en niet om verantwoordelijkheden. Wanneer gemeentebestuurders bij de verdediging van voorstellen in vertegenwoordigende lichamen niet meer behoeven of kunnen zeggen: zó moet het gaan, omdat het zo behoort naar de normen, die ik heb voorgestaan toen de kiezers mij kozen, anders ben ik hier niet langer op mijn plaats; maar als zij zeggen: ge moet dit maar aannemen, want het gaat hier om een uitvloeisel van een maatregel van hoger gezag, dan vervult de gekozen bestuurder in feite geen politieke functie meer, maar een ambtelijke. Heus niet alleen in de kleine gemeenten hoort men voorstellen toelichten met de opmerking: wij zijn het er eigenlijk niet mee eens, doch neem het voorstel maar aan, want anders wordt het besluit niet goedgekeurd, resp. vernietigd. Ook de politieke partijen zullen betreuren, dat de autonomie, nieuwe stijl bestuurders kweekt, die rustig verwijzen naar het Rijk, het lokale bestuur uitschakelen en zich degraderen tot een ambtelijke uitvoering van wat van boven af gezegd wordt.

Het is voor Nederland een groot goed, dat de ambtenaren hier loyaal meewerken aan de verwezenlijking van de inzichten van degenen, die de bevolking tot besturen

heeft geroepen, maar wanneer die vertegenwoordigers deze plicht niet kunnen vervullen, dan brokkelt er in onze verhoudingen iets af. De gekozenen ontwennen zodoende het dragen van verantwoordelijkheid; wethouderscrisissen, verband houdende met beleidsbeslissingen, komen niet meer voor. Niettemin is het in strijd met onze bestuursopvattingen, dat politieke personen zich gaan gedragen als ambtenaren. De verantwoordelijkheid van de ambtenaar en die van de bestuurder is principieel tegengesteld. De mentaliteit, die de ambtenaar siert, is te laken in een bestuurder. Niet alleen maakt de gekozene zich dan los van zijn eigen ondergrond, maar hij regeert niet naar de algemene beginselen, die hij te goeder trouw zou moeten naleven. De bureaucratistische revolutie, die — naar men vreesde — van ambtelijke zijde zou komen, nadert nu van de andere kant, nl. van de politieke. In deze toestand zullen de politieke partijen willekeurige leden kunnen afvaardigen, omdat toch geen eigen politiek meer behoeft te worden gevoerd.

Om niet bij de pakken te gaan neerzitten, wordt wel eens optimistisch voorspeld, dat de gemeenten andere, nieuwe taken te vervullen zullen krijgen, met name op sociaal en cultureel terrein. M.i. is daar niet veel van te verwachten, omdat principiële beslissingen in deze tijden van toenemende onderlinge afhankelijkheid op alle gebied hetzij aan de Rijksregering, hetzij bij organen van levensbeschouwelijke richtingen zullen blijven.

Intergemeentelijke betrekkingen.

De narigheid waarin de gemeenten verkeren wordt nog vergroot door wijzigingen in hun onderlinge betrekkingen. Door de dichtheid van de bevolking en de samenklonting van van elkaar afhankelijke eenheden, vragen nieuwe problemen dringend om een oplossing. Vele, vooral kleinere, gemeenten leven nog in de fictie, dat zij nog dezelfde eenheden zijn als een 150 jaar geleden toen haar grenzen werden geregistreerd. Zij zien niet in, dat zij zich vastklampen aan een loshangende rots. De levering van elektriciteit, gas, water, het gebruik van communicatiemiddelen enz. is allang niet meer aan gemeentegrenzen gebonden. Economie en efficiency eisen dat men spoedig zal inzien, dat vraagstukken als industrialisatie, recreatie, woningbouw, wegenaanleg, niet meer per gemeente zullen kunnen worden opgelost, omdat een doelmatige besteding van de nog beschikbare gronden oplossingen eist, welke andere grenzen kennen dan die van de gemeenten. De visie op deze noodzakelijke nieuwe ontwikkelingen wordt afgeweerd met het schild van de gemeentelijke autonomie. Het merkwaardige in de ontwikkeling is dat de gemeenten, die vroeger op financiële gronden wel eens om annexatie vroegen of gaarne tot samenwerking kwamen, thans, wegens de centrale financiering van de gemeenten door het Rijk, minder dan vroeger de noodzaak gevoelen om tot elkander te komen. Een negatieve houding in bestuurszaken moge een tijdlang succes hebben, zelfs in de Staten-Generaal, waar men de Minister van Binnenlandse Zaken met oude leuzen weerstreeft, maar het leven gaat verder en het niet willen onderkennen van de machtige veranderingen die zich voltrekken, zal op al deze toepassingen van de autonomie als een boemerang werken.

Wij leven in een overgangstijd. De centralisatie gaat door en het algemene landsbelang zal zich blijven verzetten tegen een eigen vrije gemeentelijke loon- en financieringspolitiek. Belastinggebied van enige betekenis zal de wetgever niet kunnen toestaan, omdat zulks onvermijdelijk zou betekenen, dat gemeenten, die het toegewezen vrije

In beschouwingen omtrent vervoersbeleid en vervoersvraagstukken wordt het regionale aspect ten onrechte veelal verwaarloosd. Zowel voor regionale als voor landelijke beschouwingen kan een regionale analyse van het vervoer niet worden gemist. Een proeve van een dergelijke analyse is gemaakt door het Economisch Technologisch Instituut voor Zeeland in een onderzoek naar de situatie in het beroepsgoederenvervoer over de weg in deze provincie. Daaruit blijkt, dat de geografische gesteldheid en de economische structuur van Zeeland een beslissende invloed hebben op de positie van het vervoer. De resultaten van de beroepsgoederenvervoersbedrijven zijn niet gunstig. Enige wegen ter verbetering kunnen worden aangegeven, doch de grootste vooruitgang voor het Zeeuwse wegvervoer moet worden verwacht van een verbetering van de economische structuur van dit gewest en van een wijziging van de geografische gesteldheid. Er zijn tekenen die er op wijzen dat deze veranderingen zich in de komende jaren inderdaad gaan voltrekken.

Een regionaal vervoersonderzoek

Inleiding.

Het vervoer heeft, ondanks zijn betekenis voor de Nederlandse economie, van de zijde der economen niet altijd voldoende belangstelling ondervonden. De laatste tijd echter neemt de aandacht voor deze bedrijfstak toe, zoals ook in „E.-S.B.” is gebleken. Voor een groot deel richt deze aandacht zich op de politieke aspecten, dus op de vraag welke nationale en internationale vervoerspolitiek moet worden gevolgd. Als basis voor dit soort beschouwingen dienen analyses, waarin de eigen aard van het vervoer als tak van bedrijvigheid, de neiging tot overcapaciteit en dergelijke een belangrijke rol spelen. In de regel wordt hierbij het regionale aspect verwaarloosd. In verband met de functie van het vervoer, het overbruggen van ruimte, is dit merkwaardig. Dit is te meer het geval, omdat er tussen verkeer en vervoer enerzijds en de regionaal-economische ontwikkeling anderzijds een nauw verband bestaat. Een tweezijdig verband. De mogelijkheden die het verkeer schept, de vervoerspotentie dus, zijn grotendeels bepalend voor de economische situatie in een streek ¹⁾. De omvang van het in feite plaatsvindende vervoer wordt omgekeerd bepaald door de structuur en het niveau van de economie van een gebied. Tegen deze achtergronden

¹⁾ Zie F. Voigt: „Verkehr und Industrialisierung”, Zeitschrift für die gesamte Staatswissenschaft, 1953, blz. 193; A. Predöhl: „Verkehrspolitik”, Göttingen, 1958.

en mede in verband met de toenemende belangstelling voor regionaal-economische verschijnselen in het algemeen, is er dus alle reden het regionale aspect van het vervoer niet te verwaarlozen. Evenzeer kan er voor worden gepleit de vervoerspolitiek en de beschouwingen hieromheen meer regionaal te differentiëren.

Met het aangeven van de redenen voor regionaal-economisch onderzoek betreffende het vervoer is nog niet gezegd, dat een dergelijk onderzoek ook mogelijk is. Zoals vele andere onderdelen van het regionaal-economische terrein wordt ook dat van het vervoer gekenmerkt door een gebrek aan gegevens. Een voldoende statistische basis voor analyses ontbreekt. Niettemin is het wel mogelijk uit bestaande landelijke gegevens gewestelijke af te leiden, zodat met inachtneming van een onzekerheidsmarge kwantitatieve beschouwingen af zijn te geven. Dit is te meer het geval, omdat kwalitatieve analyses, op grond van verzamelde regionale kennis, als aanvulling kunnen dienen. Op deze wijze is het mogelijk gebleken een studie te maken van het beroepsgoederenvervoer over de weg in de provincie Zeeland ²⁾. In verband met de geografische gesteldheid en de economische structuur van dit gewest, bestond er in het bijzonder hier grote behoefte aan een

²⁾ Zie „Het beroepsgoederenvervoer over de weg in de provincie Zeeland”, E.T.I.-rapport in opdracht van de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor de Zeeuwse Eilanden, 1961.

(vervolg van blz. 598)

belastinggebied niet ten volle nodig hebben, de geldmijn onontgonnen zullen laten liggen. Het ziet er dus werkelijk naar uit, dat de paradoxale toestand van de laatste fase: „autonomie bij gedogen” voorlopig nog zal voortduren. De gevers van kredieten en leningen aan de gemeenten, de obligatiehouders, zullen geen schade lijden; de kredietwaardigheid ligt duidelijker dan vroeger bij het Rijk.

In deze overgangstijd zal kunnen worden nagegaan welke positieve elementen kunnen schuilen in een herziening van de Gemeentewet en in het creëren van grotere bestuurs-eenheden met eigen statuten en speciale banden met de centrale Regering. Vreest de wetgever, op grond van ervaringen, eeuwen geleden opgedaan, voor een uitbreiding van de zelfstandigheid van grote steden, dan zal toch de

consequentie moeten worden aanvaard dat de agglomeraties, die zich gaan ontwikkelen, meer dan de huidige administratieve gemeenten reden van een eigen bestaan zullen krijgen. Deze publiekrechtelijke lichamen zullen een eigen statuut behoeven om de gemeenschappelijke belangen zelfstandig te kunnen regelen. In dat grotere geheel zullen de afzonderlijke delen hun rol kunnen meespelen. Het alternatief is m.i. slechts dit, dat Nederland als het ware één grote, centraal geleide gemeente wordt, waarvan geen afzonderlijk deel nog meer in staat zal zijn in het grotere geheel een eigen leven te leiden. Nu de nieuwe tijd duidelijk de oude bestuursvormen verwerpt, ware het juist de bakens tijdig te verzetten.

U kunt Uw beleggingsrisico verdelen over ruim 200 vooraanstaande

Waarom zoudt U meer risico nemen dan nodig is? Door aankoop van een aandeel 'Vereenigd Bezit van 1894' verkrijgt U in feite een volledige aandelenportefeuille, veilig verdeeld over ca. 200 zorgvuldig geselecteerde ondernemingen. Zodoende komen U de voordelen van aandelenbezit ten goede en ligt een aantrekkelijk rendement binnen Uw bereik.

Alle banken en commissionairs kunnen U inlichten.

N.V. VEREENIGD BEZIT VAN 1894

De voordelen van aandelenbezit met beperking van risico

WESTERSINGEL 84, ROTTERDAM

ondernemingen

ad

(advertentie)

dergelijke studie. Op grond van het boven gestelde mag echter in het algemeen worden verwacht, dat een regionaal-economische analyse van het vervoer voor adviserende en beleidsinstanties nuttige gegevens oplevert.

Voordat over de resultaten van het vervoersonderzoek in Zeeland wordt gesproken is het goed één zaak nog voorop te stellen, namelijk de betekenis van de regionale grenzen in dit verband. Het zou kunnen zijn, dat het vervoer zo mobiel is en dus de vervoersmarkt zo weinig regionaal begrensd, dat regionale confrontaties van vraag en aanbod en het leggen van andere verbanden niet geoorloofd zijn. Blijkens de ervaring is dat in Zeeland niet het geval. Mede ten gevolge van de geografische omstandigheden is in deze provincie van een relatief gesloten vervoersmarkt sprake. Weliswaar vindt via lijndiensten en bij het ongeregeld vervoer natuurlijk enige uitwisseling plaats, maar afgezien van bijzondere omstandigheden — als de uitvoering van grote waterstaatswerken — is dit van weinig betekenis. Vraag en aanbod zijn provinciaal ongeveer op elkaar aangewezen. In andere provincies kan dat vanzelfsprekend heel anders liggen.

Vraag en aanbod.

Regionale bedrijfstakgewijze onderzoeken houden over het algemeen in een analyse van vraag en aanbod, van kosten en opbrengsten en ook vaak een poging tot prognose. Deze werkwijze kan ook bij een beschouwing over het Zeeuwse beroepsgoederenvervoer over de weg worden gevolgd. In verband met het ontbreken van regionale gegevens kan daarbij het best worden gewerkt met verhoudingen tot landelijke cijfers. Als gemeenschappelijke noemer is het aantal inwoners gekozen, omdat enerzijds het aanbod van laadvermogen provinciaal goed met de inwonertallen blijkt te correleren en anderzijds mag worden verwacht, dat ook de vervoersvraag verband houdt met de bevolkingsgrootte.

Het aanbod van het beroepsgoederenvervoer over de weg is regionaal bekend. In Zeeland bedroeg het laadvermogen in totaal per 1 januari 1960 7.332 ton. Dit

getal zegt op zich zelf weinig. Het blijkt, dat het relatieve laadvermogen in Zeeland 20 à 25 pCt. boven het landelijk gemiddelde ligt. Veel moeilijker is de bepaling van de omvang van de vraag. De totale gewestelijke vervoersvraag is afhankelijk van de fysieke productie³⁾. Aangenomen kan worden, dat in de diverse bedrijfstakken de productie per arbeidskracht in Zeeland niet belangrijk afwijkt van het landelijk gemiddelde. Maar wel wijkt de structuur van de Zeeuwse economie af van de landelijke. De samenstelling van de industrie is wel ongeveer gelijk aan de landelijke — in die zin dat de verdeling van de beroepsbevolking over de bedrijfsklassen parallel loopt — doch de totale betekenis van de industrie is relatief gering en die van de landbouw veel groter dan in Nederland als totaal. In Nederland werkt 12 pCt. van de mannelijke beroepsbevolking in landbouw en visserij en 43 pCt. in de industrie. In Zeeland zijn deze percentages resp. 31 en 27. Het is niet mogelijk exact te bepalen wat dit voor de omvang van de fysieke productie betekent. Bekend is echter, dat de financiële productie-omzet per arbeidskracht in de landbouw ongeveer de helft bedraagt van de gemiddelde industriële, doch dat de hoeveelheid der agrarische productie groot is in verhouding tot de omzet. De totale fysieke productie per arbeidskracht zal dan ook waarschijnlijk in de landbouw niet veel afwijken van die in de industrie. Zelfs al zou echter per arbeidskracht in de landbouw aanzienlijk meer of minder geproduceerd worden (bijv. 25 pCt.), dan betekent dit nog voor de totale Zeeuwse productie slechts een afwijking van enkele procenten (in dit geval 4 pCt.). We mogen daarom globaal gesproken aannemen, dat de totale vervoersvraag in verhouding tot het inwonertal gelijk is aan de landelijke.

³⁾ Vgl. W. L. Schneider en A. Rùthlein: „Güterproduktion und Transportaufkommen“, 1957; J. P. Baumgartner: „Les transports et l'activité économique“, Schweizerisches Archiv für Verkehrswissenschaft und Verkehrspolitik, 1959; „Die Entwicklungstendenzen des Güterverkehrs in der Bundesrepublik Deutschland bis zum Jahre 1970“, Berlin 1960; jaarverslag 1958 van de Commissie Vergunningen Goederenvervoer, bijlage II.

De omvang van het vervoer in Zeeland per schip en per trein is bekend. Zoals ook op grond van de geografische gegevens wel voor de hand ligt, wordt relatief veel per schip en weinig per trein vervoerd. In totaal is de concurrentie die door deze beide vervoerscategorieën aan het wegvervoer wordt aangedaan iets groter dan in Nederland als geheel; de afwijking is echter gering. De behoefte aan goederenvervoer over de weg zal uit dezen hoofde dus iets geringer zijn dan elders in Nederland. Zoals ook in de andere agrarische provincies het geval is, is in Zeeland het eigen vervoer over de weg relatief weinig omvangrijk. In verhouding tot het inwonertal wijkt het weliswaar niet af van het landelijk gemiddelde — dat is ook in andere provincies niet het geval —, maar vergeleken met het laadvermogen van het beroepsvervoer is dat van het eigen vervoer 20 pCt. geringer dan in Nederland. Hieruit mag niet worden afgeleid, dat de vraag naar beroepsvervoer relatief omvangrijk is. In verhouding tot het aantal inwoners is immers het laadvermogen van het eigen vervoer normaal. De geringe omvang van het eigen vervoer ten opzichte van het beroepsvervoer is een gevolg van de economische structuur van Zeeland. In de agrarische bedrijfstak is het eigen vervoer per vrachtauto relatief onbelangrijk ⁴⁾, dat met landbouwtrekkers en aanhangwagens echter wel van betekenis.

Wij kunnen concluderen, dat er reden is in Zeeland een iets geringere vraag naar beroepsgoederenvervoer over de weg te verwachten dan in Nederland. Door de geografische verbrokkeling van deze provincie en de excentrische ligging ten opzichte van de Randstad Holland is echter de behoefte aan laadvermogen relatief groot; de capaciteit in ton km's gemeten zal dus in Zeeland per ton laadvermogen geringer zijn dan elders. In totaal zal de vraag in Zeeland daarom de Nederlandse ongeveer evenaren. De afwijking van de omvang van het Zeeuwse laadvermogen van + 20 à 25 pCt. wordt dus niet veroorzaakt door een grote omvang van de vraag. Wel is een afwijking van de vraag van enkele procenten goed mogelijk, doch zij kan niet die van het aanbod geheel verklaren.

Economische structuur.

Welke verklaring moet dan wel voor de afwijking van het aanbod worden gegeven? In het kort gezegd: niet de omvang van de vraag is de oorzaak, doch de samenstelling ervan, met andere woorden, de gewestelijke economische structuur. De belangrijkste factoren in dit opzicht zijn de volgende:

- a. de seizoenbeweging, voornamelijk veroorzaakt door de agrarische produktie, met een grote vervoersbehoefte in het najaar;
- b. de produktieschommelingen over meer dan een jaar gezien, opnieuw vooral in de agrarische sector en de daarvan afgeleide nijverheid;
- c. de na de ramp van 1953 opgetreden grote vraag in verband met de herstel- en herverkavelingswerkzaamheden. Vooral in Noord-Zeeland is het laadvermogen in die jaren sterk uitgebreid;
- d. het toenemende eigen vervoer in de agrarische sector met landbouwtrekkers en aanhangwagens, ook over grotere afstanden;
- e. de bijzondere geografische omstandigheden in Zeeland (verbindingen, afhankelijkheid van eigen streek, sterke positie van de centra).

⁴⁾ Jaarverslag C.V.G. 1958, blz. 76.

Tegen deze achtergronden moeten de kwantitatieve gegevens van vraag en aanbod in het vervoer worden gezien. Vooral het seizoenpatroon is zeer pregnant, waardoor gedurende een groot gedeelte van het jaar het totale laadvermogen niet vol bezet is. Weliswaar hebben de vervoerders zich hiertegen enigszins gewapend door veel aanhangwagens in gebruik te nemen, die gemakkelijk kunnen worden stilgezet, doch dit betekent geen voldoende compensatie. Een belangrijke stilstand van het wagenpark en een ongunstige prijsvorming in het langdurige slappe seizoen zijn gevolgen van de seizoenbeweging. Dit gevoegd bij de andere genoemde verschijnselen veroorzaakt ongunstige financiële resultaten van het beroepsgoederenvervoer over de weg in Zeeland. Hieruit blijkt mede het belang van regionale vervoersanalyses. Het is niet mogelijk met nationale blik het vervoer in Zeeland te bezien. Algemene beschouwingen en analyses rond vervoerspolitiek en capaciteit dienen gewestelijk te worden verfijnd om de feitelijke situatie te kunnen dekken. Ongetwijfeld zullen in andere provincies andere verschijnselen naar voren treden.

Gevolgen en tegenmaatregelen.

Ondertussen is ook op zichzelf de weergegeven analyse ⁵⁾ van belang, omdat er een schatting van de economische resultaten der vervoersbedrijven en een aantal aanbevelingen ter verbetering van de situatie op kunnen worden gebaseerd. Over deze beide aspecten nog enkele opmerkingen.

Blijkens onderzoeken van het Economisch Bureau voor het Wegvervoer zijn de resultaten van de bedrijven in de sector beroepsgoederenvervoer over de weg in Nederland niet gunstig ⁶⁾. Op grond van de studie van de Zeeuwse bedrijven in deze sector kan worden gezegd, dat hiervan de resultaten zeker nog ongunstiger zullen zijn. Gemiddeld zijn deze bedrijven verliesgevend in de bedrijfseconomische betekenis van het woord en geschat kan worden, dat slechts ca. 20 pCt. ervan winst maakt. Weliswaar lijken door een aantal omstandigheden de financiële resultaten voor de ondernemers zelf minder ongunstig, doch zij blijven toch een allermint rooskleurig beeld opleveren. Het is duidelijk dat deze situatie niet mag — in vele gevallen ook niet erg lang meer kan — voortduren.

⁵⁾ Voor een uitvoeriger beschouwing zie het genoemde E.T.I.-rapport.

⁶⁾ Zie „Geregeld goederenvervoer 1956” en „Algemeen ongeregeld goederenvervoer 1957”.

(advertentie)

De remedies zijn echter niet eenvoudig aan te geven. Zeker dienen de vervoerders zich beter dan tot dusverre te bekwamen voor hun beroep en zullen zij zich meer op het ondernemerschap dienen toe te leggen. Over het algemeen zijn externe en interne organisatie en ook de administratie van de bedrijven zwakke punten. Ook zal er meer samenwerking tussen de vervoerders moeten komen, ten einde een sterkere marktpositie te kunnen innemen. Door het afstoten van enkele voor de individuele vervoerders moeilijke onderdelen van de bedrijfsvoering aan een gezamenlijke organisatie en door een gemeenschappelijk beleid is een belangrijke verbetering mogelijk. Op enkele punten is een afvlakking van de seizoenbeweging te realiseren.

Voor de Zeeuwse vervoerders zou ook een grotere internationale vrijheid, zowel ten aanzien van im- en export als in het vervoer zelf belangrijk zijn. Het zou te ver gaan dit hier geheel uit te werken, doch wel kan worden gewezen op het ongunstig werkende stelsel van Belgische machtingingen. Voor een grensstreek als Zeeuwsch-Vlaanderen houden zij een zeer onbillijke belemmering van het beroepsgoederenvervoer over de weg in.

Vooruitzichten.

De grootste verbetering voor het Zeeuwse wegvervoer moet verwacht worden van een verbetering van de economische structuur van dit gewest en van een wijziging van de geografische gesteldheid. Er zijn tekenen die er op wijzen dat deze veranderingen zich in de komende jaren inderdaad gaan voltrekken. De niet-agrarische bestaansbronnen — als toerisme en industrie — breiden zich uit en zullen, naar op grond van de gunstige vestigingsomstandigheden mag worden verwacht, in de toekomst een belangrijke ontwikkeling te zien geven⁷⁾. Dit betekent niet alleen een grote toeneming van de vervoersbehoefte, maar evenzeer een wijziging in de samenstelling hiervan. Het verdwijnen van de dominerende positie van de agrarische bedrijfstak zal een afzwakking van seizoenpatroon en produktieschommelingen met zich brengen. Ook zal dit de overal optredende relatieve vooruitgang van het wegvervoer ten koste van trein en binnenschip in Zeeland nog kunnen versterken.

Dit zal mede door de betere verbindingen in een deel van Zeeland worden veroorzaakt. Door het Deltaplan en ook door de hopelijk te bouwen brug over de Oosterschelde, zullen de omstandigheden voor het wegvervoer dus worden verbeterd, al mogen de verwachtingen hieromtrent op korte termijn niet te hoog gespannen zijn. Voor het wegvervoer zou de brug over de Oosterschelde van

⁷⁾ Als belangrijk nadeel moet een eventueel verdwijnen van de oester- en mosselcultuur worden genoemd.

Maak rente op Uw belastingschulden!

U ontvangt van de fiscus voortdurend aanslagen voor vele belastingen. Verminder Uw zorgen door de betaling in termijnen aan ons op te dragen uit een bij de N.H.M. aan te houden tegoed op spaarrekening. Stort op Uw spaarrekening regelmatig de noodzakelijke bedragen voor Uw belastingschulden. De N.H.M. vergoedt over het saldo

3¼ % rente tot f 30.000.-

NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ

(advertentie)

grote betekenis zijn. Door de ongunstige positie van dit vervoer komen de kosten van de moeilijke verbindingen — wachturen en vaarkosten — veelal voor rekening van de vervoerders. Door de huidige slechte verbinding vormt de Oosterschelde wel bij uitstek een barrière voor het wegvervoer, waardoor dit vervoer tussen Midden- en Noord-Zeeland niet zijn optimale omvang kan bereiken. De centrale weg noord-zuid is voor de gehele Zeeuwse economie van bijzonder belang, mede door de gunstige invloed die hij op het wegvervoer zal uitoefenen.

Indien ook nog in het kader van Benelux en Europese samenwerking een grotere internationale vrijheid ontstaat, waardoor een belangrijke toeneming van het grensoverschrijdend wegvervoer valt te verwachten, zullen de omstandigheden voor de Zeeuwse beroepsgoederenvervoerders over de weg aanzienlijk zijn verbeterd. Voorwaarde voor de doorwerking hiervan is uiteraard, dat de vervoerders in staat zijn van deze mogelijkheden gebruik te maken. Door het verbeteren van de verbindingen zullen zij met het bestaande laadvermogen meer kunnen vervoeren. De concurrentie van buiten Zeeland zal toenemen. Ook zal de gewijzigde produktiestructuur andere eisen ten opzichte van het materieel met zich brengen. Aan deze eisen zullen de wegvervoerders het hoofd moeten kunnen bieden, ook in georganiseerd verband, om de situatie in hun bedrijfstak te verbeteren.

Op grond van een regionale analyse van de omstandigheden voor en de verhoudingen in de vervoerssector kunnen belangrijke verschijnselen worden onderzocht en beleidsaanbevelingen worden gedaan. Een eerste proeve van een dergelijk onderzoek is in Zeeland gegeven. Op het ontbreken van voldoende exacte gegevens zij nogmaals gewezen. De regionale jaarrekeningen⁸⁾, waarvan de samenstelling voor alle Nederlandse provincies wordt overwogen, zouden ook in dit opzicht belangrijk materiaal opleveren.

Middelburg.

Dr. C. DE GALAN.

⁸⁾ Zie C. de Galan en M. C. Verburg: „De betekenis van regionale rekeningen voor onderzoek en beleid” in „E.-S.B.” van 8 maart 1961.

Heeft de aardappeltermijnmarkt bestaansrecht?

In de economische wetenschap wordt vrij algemeen erkend, dat onder bepaalde omstandigheden een termijnmarkt binnen een bedrijfskolom een nuttige functie kan vervullen. De reeds lang bestaande termijnmarkten voor grondstoffen uit de agrarische en de mijnbouwsector — katoen, rubber, tarwe, koper enz. — staan in feite niet meer aan veel kritiek bloot. Dit is mede een gevolg van het feit, dat in de loop der jaren verschillende maatregelen zijn getroffen om manipulaties en ongebreidelde speculatie zoveel mogelijk te voorkomen. In vele gevallen zijn deze termijnmarkten ook aan speciale wettelijke voorschriften gebonden en houdt de Overheid toezicht op de gang van zaken¹⁾.

Het wezen van de termijnhandel ligt hierin, dat niet de levering resp. de ontvangst van de verhandelde goederen maar de verrekening van prijsverschillen wordt beoogd. In beginsel wordt namelijk een transactie (koop of verkoop) op de termijnmarkt gecompenseerd door een tegengestelde transactie, alvorens het tijdstip van levering resp. ontvangst is aangebroken. Het prijsverschil wordt dan via de liquidatiekas verrekend.

Wanneer de houders van voorraden (o.a. de producenten en de handelaren) zich wensen te dekken tegen de aan hun marktpositie verbonden risico's van prijsschommelingen, kunnen zij verkooptransacties afsluiten op de termijnmarkt. Zodra zij op de effectieve markt tot verkoop van hun voorraad overgaan, kunnen zij hun positie op de termijnmarkt „gladstrijken” door middel van een kooptransactie.

Indien de prijzen op de beide markten zich ongeveer parallel bewegen, zal de winst of het verlies op de termijntransacties ongeveer gecompenseerd worden door het prijsverschil, dat in de tussentijd op de effectieve markt is opgetreden. Anderzijds kunnen bijv. de toekomstige grondstoffenbehoeften van de verwerkende industrie vroegtijdig door inkopen op de termijnmarkt worden gedekt, welke worden geliquideerd, wanneer later de inkopen op de effectieve markt plaatsvinden.

In de literatuur worden aan de termijnmarkt meestal de volgende voordelen toegeschreven:

1. Ongewenste risico's van prijsschommelingen kunnen grotendeels worden overgedragen, tusschen voor verschillende bedrijfshuishoudingen voordel kan inhouden.

2. Wanneer de risico's verminderen, kunnen de marges van de bij de voortstuwing betrokken bedrijfshuishoudingen omlaag worden gebracht.

3. De markt wordt — vooral door het optreden van speculanten — verbreed, waardoor het vinden van een tegenpartij wordt vergemakkelijkt.

4. Door de openbaarheid van de prijzen kunnen alle betrokkenen zich een beter beeld vormen van de marktsituatie.

5. Doordat de termijnmarkt meteen reageert op veranderingen in de marktsituatie zullen voortdurend kleine prijsschommelingen optreden. Door deze vroegtijdige reacties worden evenwel de plotselinge scherpe dalingen en stijgingen in het prijsverloop vermeden.

De bovengenoemde voordelen kunnen evenwel grotendeels of geheel wegvallen, wanneer:

a) speculatieve bewegingen een grote omvang gaan aannemen en grote prijsschommelingen doen ontstaan, welke een versturende invloed uitoefenen op de effectieve markt;

b) de termijnmarkt wordt misbruikt voor manipulaties, waardoor eveneens ongewenste consequenties voor de effectieve handel kunnen ontstaan.

De Nederlandse termijnmarkt voor consumptie-aardappelen.

Voor de beantwoording van de vraag, of een bepaalde termijnmarkt — in dit geval de Nederlandse termijnmarkt voor consumptie-aardappelen — economisch nuttig kan worden geacht, mag men zich niet alleen baseren op bovenstaande algemene beschouwingen. Men dient tevens het oog te richten op de specifieke marktverhoudingen, waaronder in het relevante geval de termijnhandel wordt bedreven. Immers, de deskundigen zijn het erover eens, dat de termijnhandel slechts geschikt is voor bepaalde goederen en dan nog slechts bij gunstige voorwaarden.

Bij een nadere beschouwing van de specifieke verhoudingen op de Nederlandse aardappeltermijnmarkt dient men allereerst stil te staan bij het relatief geringe aantal „hedgers” (zij, die inderdaad de markt gebruiken ter dekking van posities op de effectieve markt). Dit komt o.a. doordat het verhandelde produkt een consumptiegoed is, zodat — in tegenstelling tot de situatie op de grondstoffenmarkten — geen hedge-aankopen van de zijde van de verwerkende industrie plaatsvinden.

Ook door de exporteurs, die op de effectieve markt zulk een belangrijke rol spelen, zal de termijnmarkt slechts in zeer beperkte mate voor hedge-aankopen worden gebruikt. Voor de exporteur heeft het zich dekken op de termijnmarkt slechts een nuttige functie in de zeldzame gevallen, waarin hij op de effectieve markt aan buitenlandse afnemers op lange termijn heeft voorverkocht (zgn. affaires op toekomstige levering). Voor de normale exportaffaires, waarbij de aankoop op de binnenlandse markt korte tijd voor of na de verkoop op de buitenlandse markt plaatsvindt, kan het risico niet op de termijnmarkt worden afgewenteld.

In normale gevallen zal van de zijde van de verkopers ook slechts een relatief geringe hedge-activiteit worden ontplooid. De houders van voorraden wensen immers veelal het risico van prijsschommelingen bewust te aanvaarden in plaats van uit te schakelen. Op de aardappelhandel is dan ook in sterke mate de term „speculatieve handel” van Prof. Dr. J. F. Haccoû van toepassing.

De relatief geringe betekenis van de eigenlijke hedge-operaties en de speculatieve gezindheid van de verschillende categorieën van het marktpersoneel hebben ertoe geleid, dat de speculatie sterk heeft kunnen domineren op de Nederlandse aardappeltermijnmarkt.

De speculatie kan op de effectieve aardappelmarkt een nuttige functie vervullen, wanneer zij althans binnen bepaalde grenzen blijft en niet teveel macht in enkele handen concentreert. Het creëren van een termijnmarkt, die de gelegenheid biedt om met weinig middelen grote posities in te nemen, heeft evenwel — mede door de wervingskracht van sommige makelaars en hun agenten — de speculatieve tendenties te sterk aangewakkerd. Daardoor moesten onvermijdelijk uitwassen ontstaan, welke

¹⁾ „Trading in futures: economic function and legal treatment”, blz. 15-42; een uitgave van The International Chamber of Commerce, 1955.

hinderlijk zijn geweest voor de normale voortstuwing op de effectieve markt.

Gebreken van de termijnmarkt.

In april 1958 werd met de aardappeltermijnmarkt gestart op basis van een overeenkomst tussen de Vereniging voor de Termijnhandel (een orgaan van de handels- en telersorganisaties) en de N.V. Amsterdamse Liquidatiekas. Voor het seizoen 1958/59 (april-april) werd een omzet bereikt van 22.108 contracten van 15.000 kg en voor het seizoen 1959/60 een omzet van 56.592 contracten. In deze cijfers zijn ook de contracten voor pootaardappelen meegerekend. De hoge omzetten mogen evenwel niet als een teken van een gezonde ontwikkeling worden beschouwd. Tijdens de eerste twee seizoenen zijn namelijk de volgende tekortkomingen duidelijk aan het licht getreden:

1. De grote omvang van de speculatie heeft manipulaties uitgelokt. Daardoor werd het marktbeeld vertroebeld. Grote prijschommelingen waren het gevolg.

2. De noteringen op de termijnmarkt hebben herhaaldelijk aanzienlijke afwijkingen vertoond van die op de effectieve markt.

3. De regeling met betrekking tot de aanzegging, keuring en levering van niet-teruggedraaide contracten was niet van dien aard, dat bij afwijkende noteringen een snelle aanpassing aan de prijzen van de effectieve markt werd verkregen.

4. De termijnmarkt heeft vele deelnemers aangetrokken, die niet over het juiste inzicht in de techniek van de markt beschikten. In dit verband heeft ook het gebrek aan objectieve voorlichting een grote rol gespeeld.

5. Door de grote verliezen, die op de termijnmarkt zijn geleden, is de kredietwaardigheid van talrijke handelaren ernstig aangetast. De effectieve handel ondervindt hiervan de nadelen.

Commissie van onderzoek.

Naar aanleiding van de scherpe kritiek, die uit kringen van de handel op het functioneren van de termijnmarkt is uitgeoefend, heeft de Vereniging voor de Termijnhandel een „Commissie van onderzoek naar de economische betekenis van de termijnhandel in aardappelen” ingesteld. Deze commissie onder voorzitterschap van Prof. Dr. J. F. Haccoû, heeft in februari 1960 een interimrapport met een aantal eerste conclusies betreffende de termijnhandel in consumptie-aardappelen gepubliceerd. De wetenschappelijke waarde van dit uiterst beknopte rapport ²⁾

²⁾ Opgenomen in het Vakblad voor de Groothandel in Aardappelen, Groenten en Fruit van 4 maart 1960.

is moeilijk vast te stellen, aangezien de conclusies niet door een redenering worden voorafgegaan.

De commissie vermeldt, dat zij met uitzondering van een drietal harer leden tot de slotsom is gekomen, dat handhaving van de termijnhandel in consumptie-aardappelen economisch nuttig moet worden geacht, mits een aantal technische wijzigingen wordt aangebracht, zulks in verband met de manipulaties, die hebben plaats gevonden. De verbeteringen, die de commissie suggereert, zijn echter van dien aard, dat zij slechts de grootste uitwassen kunnen wegnemen. De commissie ziet blijkbaar over het hoofd, dat op een door de speculatie beheerste termijnmarkt een zekere mate van manipuleren altijd mogelijk zal zijn. Zolang de deelnemers grote posities kunnen opbouwen en belangencombinaties kunnen vormen zal het mogelijk zijn om gedurende korte tijd de prijsvorming in een bepaalde richting te beïnvloeden en een onrustige marktsfeer te scheppen. Zij, die onbevooroordeeld de ontwikkeling op de termijnmarkt in de afgelopen drie jaren hebben gevolgd, zullen dit onmiddellijk toegeven.

De invloed van de manipulaties op de prijsvorming moet betreurd worden, omdat hier „kunstmatige” factoren aan het werk zijn, d.w.z. factoren, die geen verband houden met de normale, reële marktverhoudingen. Aangezien de prijsontwikkeling op de termijnmarkt tot op zekere hoogte doorwerkt op de effectieve markt, doet zich ook daar de invloed van de „kunstmatige” factoren gelden. Vroeg of laat moet dan ook daar de terugslag volgen.

De handelsorganisaties hebben zich door de eerste conclusies van de Commissie Haccoû niet laten weerhouden om zich met grote meerderheid van stemmen tegen voortzetting van de termijnhandel uit te spreken. Aan de activiteiten van de Vereniging voor de Termijnhandel was daarmee in feite een einde gekomen. Kort daarop werd evenwel door particulieren de Stichting Aardappeltermijnmarkt opgericht, die in samenwerking met de N.V. Amsterdamse Liquidatiekas en gesteund door de telersorganisaties de termijnhandel in consumptie-aardappelen zou voortzetten. De termijnhandel in pootaardappelen werd niet gecontinueerd.

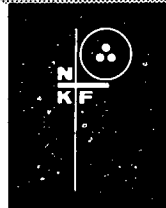
Voor de oogst 1960 werd gestart met een verbeterd reglement, dat o.a. een hoger depot voorschrijft. In het begin van het seizoen 1960/61 heeft de termijnmarkt een vrij rustig beeld vertoond en vrij regelmatig gefunctioneerd. Daarbij zal uiteraard de loomheid, welke op de effectieve markt heeft geheerst als gevolg van de grote oogsten in binnen- en buitenland een voorname factor zijn geweest.

De ontwikkeling in de eerste maanden van 1961 heeft echter weer duidelijker de fundamentele zwakheden van de termijnmarkt naar voren gebracht. Mede als gevolg van

(advertentie)

Kabels met papier- en met plasticisolatie voor hoogspanning, laagspanning en telecommunicatie. Kabelgarnituren, koperdraad en koperkabel, staaldraad en bandstaal

N.V. NEDERLANDSCHE KABELFABRIEKEN • DELFT

het opbouwen en overhaast liquideren van grote posities hebben zich vrij scherpe prijsbewegingen voorgedaan. Een en ander heeft ertoe geleid, dat niet alleen bij de handel, maar nu ook bij de telers het wantrouwen tegenover de termijnmarkt verder is toegenomen.

De openbaarheid van de prijzen op de termijnmarkt, die aanvankelijk door de telers als een groot voordeel werd beschouwd, verliest aan betekenis als de markt slecht functioneert. Bovendien moeten de verschillende publiekrechtelijke en privaatrechtelijke bedrijfsorganisaties bij de huidige ontwikkeling van de communicatiemiddelen in staat worden geacht om snel en objectief voorlichting te geven omtrent de verschillende factoren, die voor het prijsverloop van betekenis zijn. De termijnmarkt mag daarom zeker niet als een onontbeerlijk middel voor de oriëntering omtrent de marktsituatie worden gezien.

Conclusie.

De Nederlandse termijnmarkt voor consumptie-aardappelen heeft gedurende de drie jaar van haar bestaan op zeer onbevredigende wijze gefunctioneerd. Gezien de bijzondere marktconstellatie (o.a. weinig hedgers, speculatieve aard van het marktpersoneel) bestaat er geen reden om aan te nemen, dat een verbetering van de technische organisatie de termijnmarkt tot een economisch nuttig instrument zou kunnen maken.

Ook vanuit sociaal oogpunt gezien, kan omtrent de noodzaak van het verdwijnen van de termijnmarkt geen

twijfel mogelijk zijn. Aangelokt door de mogelijkheid om met weinig geld grote speculatieve operaties te ondernemen, hebben velen zich laten verleiden tot transacties, die boven hun krachten lagen.

Het moet ten eerste worden betreurd, dat de objectieve voorlichting omtrent de verschillende aspecten van de termijnhandel ernstig tekort is geschoten. Ook kan men zich afvragen, waarom de Overheid, die in minder spectaculaire gevallen tracht de goklust te onderdrukken en de mens tegen zijn eigen zwakheden te beschermen, zich hier volkomen afzijdig heeft gehouden. De grote omvang van de manipulaties op de Amerikaanse aardappeltermijnmarkt (New York Mercantile Exchange) in 1955 had voor haar een waarschuwing kunnen inhouden³⁾.

Duidelijk is gebleken, dat de termijnhandel niet kan bijdragen tot een verbetering van de markttechniek in de aardappelhandel. Veel nuttiger zou het zijn, indien de handels- en de telersorganisaties zich zouden richten op een verdere rationalisering van de effectieve handel.

's-Gravenhage.

Drs. C. DE SCHIPPER.

³⁾ In een publikatie van het U.S. Department of Agriculture van 1956, getiteld: „Recent Developments in Futures Trading under the Commodity Exchange Act”, vermeldt R.R. Kauffman op blz. 8 over de aardappeltermijnmarkt o.a.: „With hedging participation greatly reduced in the late winter and spring of 1955, the market became predominantly speculative at the critical marketing period, and highly susceptible to speculative pressures and erratic price fluctuations”.

Beletselen voor de bezitsvorming

Na in voorgaande artikelen de winstuitkerings- en bezitsvormingsregelingen bij het Nederlandse bedrijfsleven en de overheidsregelingen op dit gebied te hebben besproken¹⁾, zullen wij thans enige bezwaren naar voren brengen, waardoor onzes inziens de bezitsvorming kan worden belemmerd.

De dividendbelasting.

Als eerste beletsel voor de bezitsvorming willen wij noemen de dividendbelasting, die de werknemers op het ontvangen dividend van de in hun bezit zijnde aandelen of op de rente van de winstdelende obligaties moeten voldoen. De dividendbelasting, die als vóórheffing van de inkomstenbelasting is te beschouwen, strekt zich bij winstdelende obligaties niet alleen uit tot het variabele deel der rente doch ook tot het vaste deel. Dit ingevolge art. 2, lid 1, sub 5 e van het Besluit op de Dividendbelasting, hetwelk zegt: „vaste interesten van obligatiën, waarop tevens uitdelingen kunnen geschieden, welke hetzij van de winst, hetzij van het bedrag van de winstuitdelingen van de vennootschap afhankelijk zijn”. In het nieuwe ontwerp van wet komt een overeenkomstige bepaling voor, waarbij overigens een verhoging van het tarief der dividendbelasting van 15 tot 25 pCt. wordt voorgesteld. Bij personeelsaandelen heeft men slechts een variërend percentage, waarop eveneens dividendbelasting moet worden ingehouden.

Voor werknemers boven de zgn. welstandsgrens, d.w.z.

¹⁾ „Winstuitkering en bezitsvorming” in „E.-S.B.” van 31 mei 1961; „Overheidsregelingen voor bezitsvorming” in „E.-S.B.” van 7 juni 1961.

met een inkomen hoger dan f. 8.000 per jaar, is deze regeling niet belangrijk: zij zijn toch inkomstenbelasting verschuldigd over de ontvangen rente of het dividend en mogen de dividendbelasting daarmede verrekenen. De moeilijkheid ontstaat echter voor de lagere employés, dus met een inkomen beneden de welstandsgrens. Deze werknemers, die dus minder dan f. 8.000 per jaar verdienen en niet door een of andere oorzaak, zoals regelmatige bijverdiensten en/of dat de echtgenoten ook een inkomen hebben, inkomstenbelasting verschuldigd zijn, kunnen — behoudens de nog te noemen uitzondering — de ingehouden dividendbelasting niet verrekenen. Voor hen betekent de dividendbelasting dus een definitieve verzwarende, want bij een normale obligatie- of spaarbankrente van minder dan f. 200 per jaar zouden zij geen belasting verschuldigd zijn.

Voorals in de nabije toekomst het tarief van de dividendbelasting van 15 tot 25 pCt. wordt verhoogd, zullen door deze maatregel, die voor buitenlandse effectenbezitters is ingevoerd, de kleinere werknemers worden getroffen. Hierdoor zal aan het streven door de Regering naar bezitsvorming onder de werknemers afbreuk worden gedaan. Wij zullen dit met een voorbeeld verduidelijken. Als een vennootschap winstdelende obligaties aan haar werknemers ter beschikking stelt waarop een vaste rente van 5 pCt. en een variabele rente van bijv. 2 pCt. wordt verstrekt, zou volgens het nieuwe tarief van de dividendbelasting 25 pCt. van de totale rente, in dit geval 7 pCt., zijnde 1,75 pCt., moeten worden ingehouden. Van de variabele rente resteert derhalve slechts 0,25 pCt., terwijl reeds bij een variabele rente van minder dan $\frac{1}{3}$ pCt. de vaste rente zou worden aangetast.

Restitutie van de ingehouden dividendbelasting is voor de bedoelde groep werknemers niet mogelijk, daar art. 54 van de Wet op de Inkomstenbelasting bepaalt dat er geen aanslag wordt opgelegd, doch ook dat er geen teruggave wordt verleend volgens art. 53, lid 2, d.i. van het bedrag waarmede de ingehouden dividendbelasting en loonbelasting de aanslag in de inkomstenbelasting zou overtreffen. Bovendien kent de inkomstenbelasting het bijzonder tarief niet, hetwelk bij de loonbelasting wel wordt toegepast. Daardoor zou men over de ontvangen winstuitkering, vakantietoelage, tantième en dergelijke uitkeringen, waarover dus volgens het bijzonder tarief loonbelasting is ingehouden, alsnog inkomstenbelasting moeten voldoen. Hierdoor zou het voordeel van de ontvangen rente of het dividend geheel of gedeeltelijk teniet worden gedaan, misschien zelfs negatief worden. Slechts in één uitzonderingsgeval is restitutie van dividendbelasting mogelijk, nl. indien het inkomen beneden de belastbare grens blijft en er aan dividendbelasting meer dan f. 15 is voldaan. Bij het huidige tarief van 15 pCt. wil dit dus zeggen, dat er meer dan $\frac{100}{15} \times f. 15 = f. 100$ aan rente of dividend moet worden ontvangen.

De nieuwe wet op de inkomstenbelasting heft deze fiscale impasse echter gedeeltelijk op. Bij nota van wijziging van 27 juli 1960 is namelijk een nieuw art. 52 voorgesteld, waarbij het achterwege laten van het vaststellen van een aanslag en van de verrekening van voorheffingen, indien het belastbaar inkomen beneden f. 8.000 blijft en de neveninkomsten minder dan f. 300 per jaar bedragen, beperkt

(advertentie)

Wilt u iets **extra's**
doen voor uw personeel
zonder het loonbeleid te doorkruisen?

Wilt u profiteren van de fiscale faciliteiten,
die binnenkort van kracht worden?

dat kan!

Oriënteer u over de aantrekkelijke mogelijkheden
inzake bezitsvorming door aanschaffing van:

REGELINGEN BEZITSVORMING

losbladige uitgave

onder redactie van Drs. J. W. Jager en Mr. J. van Dooijeweert.

Deze bundel geeft o.m. duidelijke, aan de praktijk van kleine, middelgrote en grote bedrijven ontleende voorbeelden van bedrijfspremiespaarregelingen en winstdelingsspaarregelingen. Verder vindt u er belangrijke aanwijzingen in voor samenstelling van bezitsvormingsregelingen, alles m.b.t. de Jeugdspaarwet en alle voor de uitvoering noodzakelijke informatie.

Bepaal zelf welke spaarregeling voor uw bedrijf is aangewezen. Maar doe het nu, nu rondom de bezitsvorming een gunstig klimaat heerst.

Prijs f17,-. Aanvullingen ontvangt u bij abonnement.

N. Samsom n.v. uitgever Alphen a/d Rijn
Ook verkrijgbaar via de boekhandel

(advertentie)

is tot de verrekening van de loonbelasting. Voor de dividendbelasting wordt een afzonderlijke regeling voorgesteld en wel in hier voege dat dan ook art. 51, lid 2, toepasselijk wordt verklaard. Dit artikel bepaalt, dat als een belastingplichtige geen inkomstenbelasting verschuldigd is, doordat zijn inkomen beneden de belastbare grens blijft en bovendien de voorheffingen meer dan f. 10 per jaar bedragen, deze op zijn verzoek worden gerestitueerd.

Hiervan kunnen dus slechts die werknemers profiteren, die volgens het nieuwe tarief van 25 pCt. meer dan $\frac{100}{25} \times f. 10 = f. 40$ aan rente of dividend ontvangen. Dit

betekent voor de meeste werknemers dat het wel ongeveer drie jaar zal duren alvorens dit bedrag wordt bereikt. Uit het volgende voorbeeld moge dit blijken. Indien een werknemer bijv. een inkomen heeft van f. 100 per week, d.i. dus f. 5.200 per jaar, en hij mag 5 pCt. van dit jaarinkomen beleggen in winstdelende personeelsobligaties of personeelsaandelen, dan vormt dit een bedrag van f. 260 per jaar. Stel dat hier jaarlijks 7 pCt. rente of dividend op wordt uitgekeerd, dan is dit 7 pCt. van f. 260 = f. 18,20 per jaar. Hieruit volgt dat de benodigde f. 40 eerst in het derde uitkeringsjaar wordt bereikt.

Wij zijn er in dit voorbeeld van uitgegaan, dat de werknemer het jaarlijks toegestane maximum van 5 pCt. van zijn inkomen belegt in winstdelende personeelsobligaties of personeelsaandelen, doch indien hij minder dan het maximum belegt, zal het nog enige jaren langer duren alvorens hij voor restitutie van de ingehouden dividendbelasting in aanmerking kan komen. Daardoor zal de dividendbelasting minstens de eerste twee jaar toch nog als een extra last blijven drukken. Daar er momenteel maatregelen in voorbereiding zijn om fiscale faciliteiten voor nog op te richten beleggingsmaatschappijen voor kleine spaarders te verlenen, zal o.i. de Regering ook aan bovengenoemd fiscaal bezwaar tegemoet moeten komen.

Ondersteuning en „toegestaan” bezit.

Wij willen thans aan een tweede beletsel voor de bezitsvorming aandacht schenken, t.w. aan het geval dat een werknemer door een of andere oorzaak voor ondersteuning bij een gemeentelijke dienst voor „Sociale Belangen” terecht komt. Dit feit kan zich bijv. voordoen indien men door de werkgever wordt ontslagen. Werknemers met een inkomen beneden de welstandsgrens zullen dan 48 dagen wachtgeld en daarna 78 dagen een werkloosheidsuitkering ontvangen. Heeft men na het verstrijken van deze periode nog geen andere werkkring gevonden, dan zal men bij een gemeentelijke instelling voor ondersteuning moeten aan-

kloppen. Voor werknemers met een inkomen boven de welstandsgrens kan dit probleem zich al veel eerder voordoen, aangezien zij genoemde uitkeringen niet ontvangen. Nu wordt wel beweerd, dat deze lieden vrij snel een andere werkkring vinden, doch de crisisjaren vóór de tweede wereldoorlog leveren het bewijs dat ook het tegendeel het geval kan zijn.

Om voor financiële steun door de gemeentelijke dienst „Sociale Belangen” in aanmerking te komen, mag een alleenstaande f. 300 en een echtpaar f. 500 bezitten. Voor ieder, die daarenboven tot het ondersteunde gezin behoort en daarvoor in aanmerking komt, belooft dit bedrag f. 150. Het totaal bedrag van ouders en van bijv. kinderen mag evenwel nooit de f. 1.000 te boven gaan. Wat men meer bezit moet eerst worden verbruikt alvorens voor een volledige ondersteuning in aanmerking te komen. Bovenstaande bedragen gelden, voor zover ons bekend, voor de drie grote steden Amsterdam, Rotterdam en 's-Gravenhage. De overige gemeenten in ons land kunnen hiervan afwijkende bedragen hebben vastgesteld, daar de gemeenten op dit gebied nog autonoom zijn. Het is o.i. echter wel van belang, dat de bij deze kwestie betrokken rijks- en gemeentelijke instanties onderling dit belangrijke vraagstuk eens aan een nader onderzoek onderwerpen. Voor het verliezen van zijn zelfstandigheid moet men hierbij niet bevreesd zijn; er staan hogere belangen op het spel.

Indien een werknemer zonder kinderen jaarlijks bijv. 5 pCt. van zijn inkomen belegt in winstdelende personeelsobligaties of personeelsaandelen, zou hij na ongeveer twee jaar reeds de grens van vrijstelling hebben bereikt. Als hij nu in het kader van de zo gepropageerde bezitsvorming verder spaart, zou hij geen volledige uitkering ontvangen, indien dit om een of andere reden nodig mocht zijn, terwijl degene die nooit heeft gespaard en ongeveer redeneert in de trant van „die dan leeft, die dan zorgt” hiervoor wel volledig in aanmerking komt. In plaats van te resulteren in een beloning, werkt de bezitsvorming in dit geval als een straf. Ook hier zal de Overheid maatregelen moeten nemen ter opheffing van dit beletsel.

Discriminatie tussen bevolkingsgroepen.

Tenslotte kunnen wij ons afvragen, of door het bezitsvormingsbeleid van de Regering niet wordt gediscrimineerd tussen de verschillende bevolkingsgroepen. Zoals in het artikel „Winstuitkering en bezitsvorming” werd medegedeeld, is een verruiming van het wetsontwerp no. 4273 ²⁾ ingediend. Hierin wordt voorgesteld niet alleen werkgeversbijdragen aan bouwspaarfondsen, doch tevens de door de werkgevers verleende winstuitkeringen en spaarpremies tot een maximaal bedrag van f. 390 per jaar van fiscale en sociale lasten vrij te stellen. De betreffende bedragen moeten dan of worden omgezet in een der vormen die met de bezitsvorming samenhangen of vier jaar op een bijzondere spaarrekening geblokkeerd blijven. Het doel van de verruiming is, in het kader van een vrijere loonvorming, winstuitkerings- of gepremieerde spaarregelingen ten behoeve van werknemers in het bedrijfsleven te stimuleren.

²⁾ Wetsontwerp 4273, zitting 1955/1956, bevatte oorspronkelijk voorzieningen met betrekking tot werkgeversbijdragen aan bouwspaarfondsen. Hierin vermeldt art. III o.a.: aanspraken en uitkeringen ingevolge aanspraken, welke berusten op een door onze Minister van Financiën aangewezen bouwspaarregeling, voor zover die aanspraken niet meer belopen dan f. 390 per geheel kalenderjaar. De Memorie van Antwoord met een nota van wijziging is op 8 september 1960 verschenen.

Indien dus het verruimde wetsontwerp no. 4273 te zijner tijd tot wet wordt verheven, zullen van het fiscale voordeel diè werknemers kunnen profiteren, wier werkgevers een winstuitkerings- of gepremieerde spaarregeling hebben ingevoerd of binnenkort gaan invoeren. Daarnaast kunnen, door de Premiespaarregeling Rijksambtenaren en de regelingen voor lagere publiekrechtelijke lichamen — zie hiervoor ons tweede artikel —, de rijks- en gemeente-ambtenaren hiervan profijt trekken. In totaal dus een aanzienlijk deel van de Nederlandse werknemers.

De bevolkingsgroepen, die hier buiten vallen, zijn o.a. de employés wier werkgevers geen winstuitkerings- of spaarregeling hebben. Dit zijn voornamelijk de kleinere bedrijven. Voorts de zgn. zelfstandigen en de pensioentrekkers, die meestal een of andere fiscale tegemoetkoming eveneens goed kunnen gebruiken. Het zou derhalve juist zijn wetsontwerp no. 4273 meer algemeen te maken, d.w.z. zodanig te verruimen dat hiervan alle bevolkingsgroepen voordeel kunnen hebben. Er zullen dus van overheidswege maatregelen moeten worden genomen om de door ons naar voren gebrachte bezwaren op te heffen c.q. te verminderen. Wellicht dat dan de door de Regering zo gepropageerde bezitsvorming enig succes zal hebben.

's-Gravenhage.

Drs. C. P. d'HAANS.

GELD- EN KAPITAALMARKT

Geldmarkt.

Het is verkeerd om vlug te oordelen. In mijn vorige kroniek concludeerde ik op grond van de gegevens van de weekstaat van De Nederlandsche Bank per 29 mei, dus twee dagen voor de ultimo, dat afdracht van deviezen aan de Centrale Bank niet had plaats gevonden en dat derhalve de open-marktpolitiek haar doel, nl. te zorgen dat de banken zoveel mogelijk middelen in het buitenland uitzetten, had bereikt. Blijkens de weekstaat, afgesloten op 5 juni, is de goud- en deviezenvoorraad toch nog met f. 45 mln. aangegroeid, zodat de conclusie moet worden verzwakt tot: het bereiken tot op grote hoogte van het doel.

Inmiddels is de bankbiljettenstroom weer op zijn gebruikelijke retour, doch het grootste deel van de vrijgekomen middelen is naar de Schatkist doorgestroomd. De stijging in de kassen der banken boven het verplichte tegoed heeft de markt wederom ruimer gemaakt.

Kapitaalmarkt.

Bij de f. 466 mln. obligaties, die in het eerste kwartaal werden geplaatst, voegden zich in april nog f. 18 mln., waardoor de eerste vier maanden van 1961 op totaal f. 484 mln. komen. De aandelenemissies beliepen in april f. 18 mln., waardoor in 1961 tot en met de genoemde maand f. 43 mln. risico-aanvaardend kapitaal op de markt werd opgenomen. In de overeenkomstige periode van 1960 lag het aan aandelen geplaatst bedrag aanmerkelijk hoger, nl. op f. 87 mln., doch toen zorgde de emissie Hoogovens met f. 77 mln. voor dit peil.

In de Memorie van Antwoord aan de Eerste Kamer heeft de Minister een wijziging van het Postspaarbankbesluit 1955 aangekondigd, welke wijziging ten doel heeft voor bepaalde spaargelden een hogere rente te bieden. Zoals men weet is dit het antwoord van de R.P.S. op de uitbreiding van de spaarmogelijkheden bij de handelsbanken.

Volledigheidshalve vermelden wij hier nog enkele cijfers betreffende het buitenlandse kapitaalverkeer in het eerste kwartaal. De aankoop door niet-ingezetenen van Nederlandse aandelen blijft aanzienlijk. Er werd f. 203 mln. voor de verkochte stukken ontvangen (vierde kwartaal 1960 f. 178 mln.; eerste kwartaal 1960 f. 207 mln.). De belangstelling van Nederlandse beleggers voor buitenlandse effecten blijft ook op peil: f. 166 mln. is hiervoor in het eerste trimester betaald (vierde kwartaal 1960 f. 201 mln.; eerste kwartaal 1960 f. 54 mln.). Belangrijk zijn in het eerste kwartaal de leningen buiten de effectensfeer geweest: f. 110 mln. verliet op deze wijze ons land, tegen een ontvangst van f. 18 mln. in het eerste kwartaal van vorig jaar. Dat de kredieten op korte termijn tot een transfer van f. 345 mln. in het eerste kwartaal hebben geleid, moet worden toegeschreven aan de activiteit der banken, die elke mogelijkheid tot verkrijging van een hogere rente dan in ons land is te behalen, aangrijpen. Het behoeft geen betoog, dat in de overheidssfeer de transacties tot een kapitaalafvloeiing hebben geleid. Aflossing van eertijds door de Staat opgenomen leningen blijft, zelfs op versterkte schaal, voortgang vinden. Per saldo hebben de internationale geldbewegingen zowel aan de kapitaalmarkt (effecten, lange leningen) als aan de geldmarkt (korte leningen) geld onttrokken.

De fiscus heeft aan de verdere concentratie van het bedrijfsleven in ons land geen dienst bewezen door in geval van fusie de uitgifte van aandelen ten laste van de agioreserve voortaan tegen de nominale waarde te belasten.

Indexcijfers aandelen. (1953 = 100)	29 dec. 1960	2 juni 1961	9 juni 1961
Algemeen	395	454	446
Intern. concerns	564	627	616
Industrie	329	418	410
Scheepvaart	176	197	196
Banken	220	243	241
Handel enz.	149	180	176

Bron: A.N.P.-C.B.S., Prijscourant.

Aandelenkoersen.	29 dec. 1960	2 juni 1961	9 juni 1961
Kon. Petroleum	f. 123,10	f. 125,50	f. 123,90
Philips G.B.	1.183 ^{3/4}	1.081	1.074
Unilever	785	844 ^{1/2}	829
Hoogovens, n.r.c.	789	1.128	1.096
A.K.U.	486 ^{1/2}	470	461
Kon. Ned. Zoutind., n.r.c.	1.035	1.378	1.285
Zwanenberg-Organon	870	f. 1.100	1.104
Rotterd. Droogdok	467	578	559
Robeco	f. 237	f. 254	f. 254
Amsterd. Bank	392	381	378

New York.

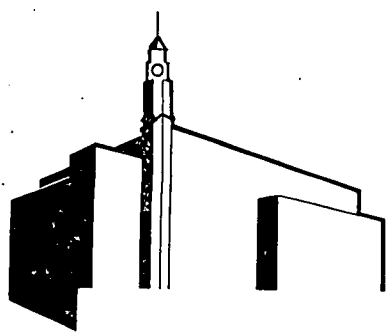
Dow Jones Industrials	616	698	701
-----------------------------	-----	-----	-----

Rentestand.

Langl. staatsobl. a)	4,20	3,95	3,93
Aand.: internationalen a)	2,80	2,55	..
lokalen a)	3,38	3,12	..
Disconto driemaands schatkist- papier	1,50	..	1 ^{15/16}

a) Bron: Veertiendaags beursoverzicht Amsterdamsche Bank.

C. D. JONGMAN.

Geconsolideerde maandstaat per 31 mei 1961

in miljoenen guldens

	jaar geleden	31 mei 1961		jaar geleden	31 mei 1961
Debet			Credit		
Kas, kassiers en daggeldleningen	154	248	Kapitaal	90	90
Ned. schatkistpapier	519	562	Reservefonds	54	59
Ander overheidspapier	112	47	3 pCt. Deposito-obligatiën per 1962 en Leningen Maat- schappij voor Middellang Crediet	86	110
Wissels	144	46	Deposito's op termijn	499	593
Bankiers in binnen- en buitenland	375	302	Crediteuren	1.487	1.620
Effecten en Syndicaten	39	87	Geaccepteerde wissels	42	36
Prolongatiën en voorschotten tegen effecten	93	115	Overlopende saldi en andere rekeningen	80	84
Debiteuren	881	1.148			
Deelnemingen (incl. voorschotten)	21	37			
Gebouwen, safe-inrichtingen en inventarissen	P.M.	P.M.			
	2.338	2.592		2.338	2.592

AMSTERDAMSCH E BANK

KONINKRIJK BELGIË

4 3/4 pCt. Buitenlandse Lening van 1961

UITGIFTE van

f 75.000.000,- 4³/₄ pCt. obligaties 1961

in stukken van nominaal f 1000,- aan toonder

TOT DE KOERS VAN 100 pCt.

De ondergetekenden berichten dat zij de inschrijving op bovenvermelde obligaties op de voorwaarden van het heden verschenen prospectus openstellen op

MAANDAG 19 JUNI 1961

van des voormiddags 9 uur tot des namiddags 4 uur

bij hun kantoren te **Amsterdam, Rotterdam** en **'s-Gravenhage**, voor zover aldaar gevestigd.

Prospectussen en inschrijvingsformulieren zijn bij de kantoren van inschrijving verkrijgbaar.

De Twentsche Bank N.V.

Nederlandsche Handel-Maatschappij, N.V.

Amsterdamsche Bank N.V.

Incasso-Bank N.V.

Banque de Paris et des Pays-Bas

Nedescobank N.V.

Hollandsche Bank-Unie N.V.

Hope & Co.

Lippmann, Rosenthal & Co.

R. Mees & Zoonen

Nationaie Handelsbank N.V.

Pierson, Heldring & Pierson

Rotterdamsche Bank N.V.

Amsterdam, 9 juni 1961.
Rotterdam

U reageert op annonces in „E.-S.B.”? Wilt U dit dan steeds duidelijk tot uitdrukking brengen?

Accountantskantoor BURGMANS

ROTTERDAM

vraagt een

ACCOUNTANT

(N.I.v.A. of V.A.G.A.)

Ook voor hen, die met de accountantsstudie ver gevorderd zijn, bestaat plaatsingsmogelijkheid.

Brieven aan ons kantooradres WIJNHAVEN 70 of telefonische afspraak onder no. 12 04 10.
('s Zaterdags gesloten).

Eerstdaags komt een plaats op de

Juridische Afdeling

van het

Sociaal Fonds Bouwnijverheid

vacant

De taak van de betrokken jurist(e) omvat — na een inwerkperiode — in het bijzonder de behandeling van gedingen voor de Raden van Beroep (Sociale Verzekering) en voor de Kantongerechten. Praktijkervaring op het terrein van de sociale verzekeringswetten of het arbeidsrecht, dan wel in de advocatuur, strekt tot aanbeveling, doch is niet vereist.

Sollicitaties te richten aan de stichting „Sociaal Fonds Bouwnijverheid”, Jodenbreestraat 8-14, Amsterdam, t.a.v. afd. Personeelszaken.

Bij het Ministerie van Economische Zaken is een mogelijkheid tot plaatsing van

doctorandi in de economie

en

meesters in de rechten

Leeftijd: ten hoogste 30 jaar. De gelegenheid tot solliciteren bestaat ook voor degenen, die binnenkort afstuderen of in militaire dienst zijn. Brieven, met vermelding van volledige personalia en met een afschrift cijferlijst eindexamen van genoten vooropleiding, te richten aan het Hoofd van de Centrale Personeelsafdeling van genoemd Ministerie, 1e v. d. Boschstraat 15, Den Haag. Tel. (no. 81 40 11, t. 555) kan een afspraak worden gemaakt voor een oriënterend gesprek.

Blijf bij

lees E.-S.B.!

Klynveld, Kraaijenhof & Co.

accountants

hebben bij verschillende hunner vestigingen plaatsingsmogelijkheid voor:

▶ jonge economen

die het voornemen hebben de accountantsstudie aan te vangen dan wel reeds daartoe zijn overgegaan.

Voor het volgen van de colleges wordt voldoende tijd beschikbaar gesteld.

Naast werkzaamheden in de algemene accountantspraktijk bestaat de mogelijkheid tot specialisatie in organisatievraagstukken.

Schriftelijke sollicitaties worden gaarne ingewacht aan het kantooradres:

TESSELSCHADESTRAAT 18 - AMSTERDAM-W.

GEMEENTE ROTTERDAM

DIENST VAN STADSONTWIKKELING EN WEDEROPBOUW

Wegens vertrek van één der directeuren wordt een

medewerker op directie-niveau

gezocht, die belast zal worden met de leiding van de afdelingen grondverwerving, gronduitgifte en exploitatiebecijferingen, tezamen de sector Grondbedrijf van voornoemde dienst vormende.

Veel waarde wordt gehecht aan de geschiktheid om leiding te geven, aan kennis op juridisch en economisch gebied, een en ander tegen de achtergrond van stedenbouwkundige vraagstukken.

Aanstelling zal geschieden in een rang en op een salaris, overeenstemmende met de kwaliteiten van de te benoemen functionaris.

Sollicitaties te richten tot burgemeester en wethouders en te adresseren aan de chef van het bureau Personeelvoorziening, kamer 331, stadhuis, Rotterdam, binnen 14 dagen onder no. 375.

DE TWENTSCHE BANK N.V.

Gecombineerde Maandstaat op 31 mei 1961

Kas, Kassiers en Dag- geldleningen . . . f	137.242.134,08
Nederlands	
Schatkistpapier „	377.800.000,-
Ander Overheidspapier „	98.298.216,08
Wissels	23.125.865,84
Bankiers in Binnen- en Buitenland	194.405.810,87
Effecten, Syndicaten en Waarden	77.128.495,19
Prolongaties en Voor- schotten tegen Effecten „	55.684.631,85
Debiteuren	634.469.829,57
Deelnemingen (incl. Voorschotten)	6.958.256,-
Gebouwen	5.000.000,-
	<u>f 1.610.113.239,48</u>

Kapitaal f	55.000.000,-
Reserve	40.000.000,-
Deposito's op Termijn „	629.865.348,13
Crediteuren	821.511.526,63
Geaccepteerde Wissels „	3.806.127,37
Door Derden	
Geaccepteerd	314.694,01
Kassiers en Genomen Daggeldleningen „	10.040.025,17
Overlopende Saldi en Andere Rekeningen „	49.575.518,17

f 1.610.113.239,48

Efficiency

bespoedigt
Uw contacten
met gegadigden

★

Indien
Uw telefoonnummer
in Uw annonce
moet worden
opgenomen,
vermeld dan
tevens het

NETNUMMER

Abonneert U op

DE ECONOMIST

Maandblad onder redactie
van

Prof. P. Hennipman,
Prof. A. M. de Jong,
Prof. F. J. de Jong,
Prof. P. B. Kreukniet,
Prof. H. W. Lambers,
Prof. J. Tinbergen,
Prof. G. M. Verrijn Stuart
Prof. J. Zijlstra.

★

Abonnementsprijs f. 22,50;
fr. p. post f. 23,60; voor stu-
denten f. 19,—; fr. per post
f. 20,10.

★

Abonnementen worden aan-
genomen door de boekhandel
en door uitgevers

DE ERVEN F. BOHN
TE HAARLEM

Contact wordt gezocht met een

JURIST of ECONOOM

die een secretarisfunctie zou willen vervullen op het gezamen-
lijk secretariaat van een drietal Fabrikantenverenigingen,
waarin vrijwel de gehele Twentse textielindustrie is
verenigd en dat gevestigd is te Enschede.

Deze verenigingen hebben tot doel het behartigen van de werk-
geversbelangen op sociaal terrein.

Voor de goede vervulling van deze functie, die door het over-
lijden van één der drie secretarissen is ontstaan, is het gewenst,
dat men over een gelijksoortige ervaring beschikt. De meest
gewenste leeftijd ligt tussen 35 en 45 jaar.

*Terwille van de discretie wordt belangstellenden verzocht hun sollici-
tatiebrief met vermelding van voldoende gegevens voor een eerste
kennismaking uitsluitend te richten aan de heer J. Huiskamp, direc-
teur van het Twents Instituut voor Bedrijfspsychologie, Grundellaan 18,
(Ov.), die tevens nadere inlichtingen kan verstrekken.*

Contact met het Bestuur zal eerst worden gelegd, nadat daartoe
door de sollicitant toestemming is verleend.

TIB

COLLECTIEVE
PENSIOEN-VERZEKERING

Ondergetekende bericht dat zij ter beurse van Amsterdam zal doen verhandelen, voor het eerst op

MAANDAG 19 JUNI 1961

**PARTICIPATIEBEWIJZEN AAN TOONDER,
VERTEGENWOORDIGENDE
1, 5 OF 25 PARTICIPATIES IN**

EURINVEST

Uiterlijk op de dag van introductie zal de eerste afgifteprijs, vastgesteld op basis van de Voorwaarden van Administratie en Beheer, worden bekendgemaakt.

Heden zou de afgifteprijs per participatie, inclusief zegel- en noteringskosten, hebben bedragen

- f. 76,92 per participatiebewijs van 1 participatie
- f. 383,07 per participatiebewijs van 5 participaties
- f. 1912,83 per participatiebewijs van 25 participaties

Exemplaren van een Bericht zijn verkrijgbaar bij de kantoren van ondergetekende te Rotterdam en 's-Gravenhage, alsmede bij de heren BEELS & CO. - DE CLERCQ & BOON HARTSINCK te Amsterdam.

R. MEES & ZOONEN

Rotterdam, 9 juni 1961

voor
vakantie
of voor
zaken...
reis
per KLM,
snel
comfortabel
voordelig

